

Historiallisen Aikakauskirjan 2/2006 teemana on Lapset ja sota. Artikkelit tuovat kiinnostavasti esiin sota-ajan lapsuuden monia piirteitä. Päätoimittaja Pirjo Markkola käsittelee teemaa historian tutkimuksen näkökulmasta pääkirjoituksessaan ”Lapset, sota ja historian tutkimus”.

Seija Jalagin ja Marianne Junila (”Lukittu näky – sota lapsen kokemuksena”) tarkastelevat Suomen sisällissotaa 1918 lasten kokemuksena ja pohtivat, miten historian tutkimus ylittäisi hankalasti tavoitettavaan lapsuuteen. He ehdottavat, että menneisyyden lasten kokemuksia tulkittaisiin analysoimalla tunteita ja tuntemuksia

Noin 80 000 suomalaista lasta siirrettiin talvi- ja jatkosodan aikana Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan. Sotien aiheuttamat lastensiirrot ovat kuitenkin olleet 1900-luvulla yleinen ilmiö Heikki Salminen toteaa artikkelissaan ”Lapset sodankäynnin uhreina. Sotalapset ja lastensiirrot 1900-luvulla”. Singa Sandelin Benkö, Nina Santavirta, Barbara Mattsson, Merja Keinänen ja Silja Järventausta esittelevät katsauksessaan ”Lapsi myrskyn silmässä – sotalapsi silloin ja nyt. Suomen lähihistorian avaamaton lehti” Helsingin yliopistossa 2004 käynnistynyttä laajaa tutkimushanketta, jonka tavoitteena on kartoittaa evakuoinnin pitkäaikaisia seurauksia sotalasten elämänsäkaudessa.

Pauliina Latvala toteaa, että suomalaisten lasten sotakokemuksista puhuttaessa keskitytään tavallisesti Ruotsiin siirrettyihin sotalapsiin (”Lapsuuteeni kuuluivat sota, siirtolaiset ja sankarihautajaiset. Suomeen jääneiden lasten muistoja sotavuosien arjesta”). Valtaosa alaikäisistä jäi sotavuosina kuitenkin Suomeen. Viime aikoina he ovat muistelleet eri yhteyksissä, millainen sota-aika oli lasten ja nuorten silmin nähtynä ja kuinka tuo ajanjakso vaikutti heidän tulevaisuuteensa. Kokemuksen siirtyessä kertomuksen muotoon tuotetaan samalla mielikuvia aikakaudesta, kotiseudusta ja arkea sanalleista kulttuurisista malleista.

Vapaaehtoisen maanpuolustusliikkeen Suojeluskuntapojat ja Pikkulotat olivat 1930- ja 1940-luvulla Suomen suosituimpia lapsi- ja nuorisjärjestöjä. Oliko nuorisotyö pelkästään ylhäältä johdettua vai avasiko se sota-ajan nuorisolle myös mahdollisuuden toimia ja vaikuttaa? Seija-Leena Nevala-Nurmen artikkeli ”Nuoria maanpuolustajia vai suomalaisia lapsisotilaita” käsittelee nuorison maanpuolustusharrastusta myös sukupuolinäkökulmasta ja lapsisotilastematiikan kannalta. Ilona Kemppainen toteaa artikkelissaan (”Isät, äidit ja isänmaan toivot – käsityksiä lapsista ja vanhemmista sotavuosien Suomessa”), että toisen maailmansodan aikaisessa Suomessa perhesuhteet olivat yksityisen lisäksi kansallinen kysymys. Ihannekuvan mukaan miehet taistelivat rintamalla isiltä perimänsä maan puolesta, ja kotirintamalla naiset kasvattivat uutta sukupolvea. Sota-ajan lapsuus oli usein työntäyteinen, mutta lapset myös nähtiin rauhan aikaa selvemmin tulevinä aikuisina, isien työn jatkajina. Toisaalta sotilaat olivat kansakunnan ”poikia” ja erityisesti kaatuneiden sotilaiden äidit esikuvallisia suomalaisia.

Harri Siiskonen käsittelee kolumnissaan kipeää AIDS-orpojen ahdinkoa (”Häpeä ja syrjäytyminen Afrikan AIDS-orpojen painolastina”).